

CHOROBNOSŤ PSOV V REGIÓNE KOŠICE A ZDRAVOTNÉ RIZIKÁ PRI SPOLUŽITÍ ĽUDÍ A ZVIERAT V MESTÁCH

ANALYSIS OF MORBIDITY IN DOGS IN THE CITY OF KOŠICE AND HEALTH RISKS DUE TO COEXISTENCE OF PEOPLE AND ANIMALS IN CITIES

Kozák,M., Chandoga,P., Fialkovičová,M., Tučková,M., Bílek,J.,

**Univerzita veterinárskeho lekárstva, Katedra vnútorných chorôb jednokopytníkov,
malých zvierat, vtákov a farmakológie, Komenského 73, 041 81 Košice**

ABSTRACT

A great interest in breeding of small animals, above all the dogs, emphasizes the health problems related to these animals and their diseases. Modern veterinary medicine is based on active preservation of animal health. Clinical and scientific workers and teachers at veterinary universities should to know in which direction they should orientate their preventive activities and consultations. The present study, engaged in evaluation of frequency of disease incidence and analysis of morbidity in dogs brought to the Internal Clinic of the University of Veterinary Medicine in Košice during 1995-1997, contributes to this aim. Altogether 28 600 case histories of dogs affected with various diseases, examined in the period of three years, were evaluated. Results: the following 5 diagnoses occurred with the highest frequency: 1. Diseases of the digestive tract (30.6%), 2. Diseases of skin and haircoat (29.6%), 3. Infectious diseases (10.25%), 4. Respiratory diseases (8.25%), 5. Endoparasitoses (7.42%). The seasonal dependence of dermal diseases and etiologic factors was also evaluated.

ÚVOD

Neustále sa zvyšujúci záujem širokej verejnosti, hlavne obyvateľov miest o chov malých zvierat, predovšetkým psov, aktualizuje zdravotnú problematiku chovu týchto zvierat a ich ochorení. Moderná veterinárna medicína, ktorá vychádza z preventívnych zásad aktívneho vytvárania zdravia zvierat, potrebuje poznať, ktorým smerom v rámci preventívnej činnosti a konzultácii orientovať prácu klinických a diagnostických zariadení, v pedagogickom procese na veterinárnych univerzitách, vo veterinárnej praxi všeobecne. K tomu slúži aj predkladaná práca, vyhodnocujúca rozbor chorobnosti, frekvenciu výskytu ochorení u psov, liečených na I. Internej klinike UVL v Košiciach (mimo chirurgických a gynekologických ochorení) za obdo-

bie rokov 1995 - 1997. Výsledky naväzujú na zistenia z predchádzajúcich rokov, keď depistáž prevádzame prakticky každé 3 roky za posledných 15 rokov.

MATERIÁL

Pre spracovanie rozboru chorobnosti psov za uvedené obdobie, bolo vyhodnotených celkom 28 600 chorobopisov zvierat, postihnutých rôznymi chorobnými procesmi v priebehu troch, po sebe nasledujúcich rokov. Pre veľký počet zvierat sme zatiaľ nevyhodnocovali vekové kategórie ani plemennú príslušnosť psov.

Pri vlastnom vyhodnocovaní celkovej chorobnosti za sledované obdobie si určité skupiny diagnóz s väčším či menším kolísaním udržujú trvalú stabilitu

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Za 3 ročné uvedené obdobie sa najpočetnejšie. Uplatňuje na celkovej chorobnosti psov 5 skupinových diagnóz (Graf.č.1)

1. Choroby tráviacich orgánov - 30,6 %
2. Choroby kože a srsti - 29,6 %
3. Infekčné ochorenia - 10,25 %
4. Choroby dýchacích orgánov - 8,02 %
5. Endoparazitózy - 7,42 %

Pomerne nízky výskyt sme zaznamenali u ochorení srdcovo - cievnej sústavy, pri metabolických chorobách, hepatopatiách a ochoreniach krvi, kde ani u jednej z týchto sústav výskyt nedosiahol 1 %.

Najväčšiu skupinu ochorení tvoria **poruchy tráviacieho aparátu**, a to až 30,6% všetkých zaznamenaných prípadov. Najčastejšie boli pozorované tonzilitídy (7,4 %), gastroeneteritídy (11 %), faryngitídy a rôzne dyspepsie. Relatívne vysoké percento (6,12 %) tvoria zápaly análnych žliaz, čo uzko súvisí aj s výskytom kožných ochorení.

Druhý najväčší výskyt ochorení sme zaznamenali pri **kožnom systéme** (29,6 %). Najčastejšie boli pozorované rôzne formy dermatitíd a exematózne zmeny, prepojené aj na alergické ochorenia. Predovšetkým to súvisí s nedostatočnou starostlivosťou o kožu a srst' zo strany majiteľov, častým kúpaním a používaním nevhodných šampónov, ako aj s genetickou predispozíciou. Príčinou sú aj neustále sa zhoršujúce podmienky životné prostredia, hlavne stúpajúci podiel prachu, rôznych emisií v ovzduší a alergénnych faktorov. S ochoreniami kože

úzko súvisí technológia výživy, nízka biologická hodnota používaných surovín a v nemalej miere (hlavne u šteniat) aj vnútorné parazitózy tráviaceho traktu.

Z kožných ochorení oproti rokom 1987-1992 (Kozák a kol. 1994 - 1,8 %) sme v tomto období zaznamenali vyšší výskyt **kožných alergií - 3,8 %**. Vysoký podiel kožných alergií tvoria alergie na blšie uhryznutie, čo úzko súvisí s vysokým percentom výskytu ektoparazitov (11 %), predovšetkým blch (Ctenocephalus canis) - 9,45 % a taktiež Demodex canis (0,7 %).

K ochoreniam kože zaraďujeme aj **ochorenia uší**, pri ktorých sme zaznamenali hlavne zápal vonkajšieho zvukovodu (8,82 %). Tu zohrávajú významnú úlohu vonkajšie faktory, ako je zadržanie vody po kúpaní vo zvukovode, zlá hygiena, cudzie predmety vo zvukovode, ale aj určitá predispozícia niektorých plemien psov.

Vo výskyte **infekčných ochorení** sme zaznamenali ich prudké zvýšenie oproti rokom 1987 - 1994, kedy bol výskyt len 1,94 %. V sledovanom období výskyt infekčných ochorení je takmer 5 - násobne vyšší - 10,25 %. Vyskytovali sa ochorenia psinkového komplexu (3,64 %) a parvovirózy (2,02 %), hlavne šteniat. Najvyššie percento z infekčných ochorení sme zaznamenali u infekčnej laryngotracheitídy (4,9 %), epizoócie, ktorá sa vyskytuje na jar a jeseň v rokoch 1994 až 1997. Treba dodať, že o výskyte ILT a možnostiach prevencie majiteľa nie sú dostatočne informovaní, o čom svedčí aj nízky počet požadovaných vakcinácií.

Štvrtú hlavnú skupinu ochorení v našej depistáži tvoria **ochorenia dýchacej sústavy (8,02 %)**, hlavne bronchitídy, rinitídy a laryngitídy.

Piatu skupinu predstavujú **endoparazitózy (7,42 %)**. Najčastejšie je zastúpená toxokaróza, vyskytujúca sa hlavne u šteniat a mladých psov do veku 1 roka. Pri pravidelnom odčervovaní je jej výskyt u starších psov vzácny. Z cestodóz je to predovšetkým Dipylidium caninum, čo súvisí s vysokým percentom výskytu blch.

Z ostatných endoparazitóz sa jednalo o výskyt protozoárnych ochorení mladých jedincov (giardie a kokcidie), kde sa vyskytli aj silné invázie.

Oblasť endoparazitóz je jedným z hlavných problémov praxe malých zvierat, kde je dôležitá pravidelná osвета. Nižšiemu výskytu môže napomôcť dôsledná prevencia a lepšie hygiena ustajňovacích priestorov.

Dalšiu skupinu tvorili ochorenia **močových orgánov**. Boli zaznamenané v 3,56 %. Tvorili ich obzvlášť nefropatie vyskytujúce sa prevažne u starších psov.

Ochorenia očí - 1,88 % (mimo chirurgických ochorení) boli predstavované hlavne obojstrannými katarálnymi kŕkujktivitídami rôznej etiológie.

Percentuálny výskyt ostatných skupinových diagnóz je pomerne nízky.

Výskyt jednotlivých ochorení **podľa etiotropných činiteľov** znázorňuje graf.č..2. V ňom skupina orgánových chorôb tvorí súhrn všetkých orgánových systémov ochorení psov za sledované obdobie.

Do skupiny **nediagnostikovaných ochorení** sme zaradili prípady jednorazových návštev, keď sa pacient nedostavil na kontrolu a stanovenie spoľahlivej diagnózy nebolo možné.

Graf.č. 3 - znázorňuje **sezónnosť kožných ochorení** v priebehu 3 rokov. Vyplýva z neho, že najväčší výskyt kožných ochorení bol v teplom období roka , a to predovšetkým v lete (35,97 %). Prispievajú k tomu obzvlášť alergické agensy, ktoré sa v letnom období vyskytujú vo zvýšenej miere (peľ rastlín, prach), ektoparazity a tiež vhodné podmienky pre rozvoj sekundárnych infekcií.

ZÁVER

Prítomnosť zvierat v mestských aglomeráciách je spojená s celým radom zdravotných a ekologických faktorov majúcich vplyv na človeka. Preto je dôležité účinne prispievať k vytváraniu predpokladov pre rozumnú koexistenciu ľudí a zvierat, nenásilne skĺbiť všetko prospešné čo zvieratá dávajú človeku, s opatreniami na ochranu zdravia ľudí, prípadne na obmedzovanie nežiadúcich vplyvov.

Zvieratá v meste môžeme rozdeliť do troch skupín:

1. Zvieratá chované človekom zo záľuby - záujmové domové zvieratá. Jedná sa predovšetkým o psov (až 75 %), mačky, okrasné vtáctvo, ušľachtilé holuby, teraristické zvieratá a pod. Sú to spoločníci, s ktorými človek prichádza do úzkeho kontaktu. Do tejto skupiny môžeme zaradiť taktiež zvieratá chované väčšinou na okrajoch mesta, nielen pre ich atraktivnosť, ale aj pre ich hospodársky úžitok (králiky, hydina, kožušinové zvieratá). Nakoniec tu zahrňujeme zvieratá chované v zoológických záhradách, v ktorých má ich chov nesporne kultúrny, spoločenský, výchovný a iný význam.
2. V dnešných veľkých mestách sú intenzívne obhospodarované plochy poľnohospodárskej pôdy, a s tým súvisiaci chov hospodárskych zvierat. S týmito zvieratami väčšina občanov mesta priamo neprichádza do styku a nepredstavujú zvláštne nebezpečenstvo z hľadiska ochrany zdravia ľudí.

3. Významnú skupinu tvoria synantropické zvieratá, voľne žijúce vtáky, divé holuby, myši, potkany, plazy a ďalšie druhy. Nájdeme ich v budovách i na verejných priestranstvách a prichádzajú do styku s človekom a so zásobami potravín pripravených pre zásobovanie ľudí.

Predovšetkým prvá skupina zvierat chovaných človekom zo záľuby enormne narastá. Pozorujeme ho vo všetkých mestách republiky. Vzájomný úzky kontakt v domácom prostredí i na verejných priestranstvách aktualizuje zdravotnú problematiku chovov a ochorení malých zvierat do tej miery, že sa stali významnou súčasťou Veterinárneho programu WHO. Zároveň tým narastá zodpovednosť veterinárnej služby, veterinárno-medicínskej činnosti a etiky veterinárnych lekárov pre ochranu zdravia človeka.

Každá vyššie uvedená skupina zvierat má svoj význam a zohráva svoju úlohu v epidemiológii a epizootológii zoonóz a niektorých zooantroponóz, vyskytujúcich sa v mestách. V najužšom kontakte sú psi a mačky. Práve preto tieto druhy zvierat sú predmetom značného záujmu veterinárnych pracovníkov. To nás núti vypracovať hygienický režim chovu domácich zvierat na území miest a vypracovať komplex účinných moderných metód prevencie a tlmenia aktuálnych zoonóz na území miest a v prímestských oblastiach. Riešenie si vyžaduje komplexný prístup, ale v podstate zahŕňa okrem klasickej veterinárnej starostlivosti dva okruhy problémov:

- a) problémy parazitárnych chorôb,
- b) problémy infekčných chorôb.

Celý rad prevratných poznatkov práve v biológii pôvodcov niektorých infekčných a invázných ochorení malých zvierat a závažné zistenia posledného desaťročia, napr. o toxokaróze, toxoplazmóze, Lymskej chorobe, leptospiróze, podrobnejšie štúdie v oblasti bakteriálnych a vírusových ochorení, ako chlamydióza a podobne, nás profesionálne nútia obrátiť pozornosť k malým domácim mäsožravcom, ako k najpočetnejším domácim zvieratám v mestách, nad rámec bežnej problematiky. Veterinárna zdravotná prevencia a osвета z uvedených dvoch okruhov problémov by sa bezpodmienečne mala dotýkať nasledovných chorobných problematík:

I. Toxokaróza. Jedinou cestou infekcie človeka je perorálna infekcia po kontakte s infikovanou pôdou, okolím nakazených psov a mačiek i so samými zvieratami. Bežná známa geofágia u detí a mimoriadna odolnosť vajčiek parazitov vo vonkajšom prostredí obracia dnes pozornosť hlavne k problémom ochrany životného prostredia človeka pred znečisťovaním

výkalmi psov a mačiek. Javí sa ako jedna z najnaliehavejších úloh v mestách. Doterajšie zistenia vzorky vyšetrenia stolice u psov nám ukazujú, že najväčší výskyt je zaznamenaný u mladých psov do jedného roka (16 %), keď výskyt u šteniat sa pohybuje až do 90 %. Podobne je to u mačiek do jedného roka (40 %). To potvrdzujú aj Svobodová, Svoboda(1995). Sústreďenie pozornosti na mladé zvieratá z veterinárno-medicínskeho hľadiska by malo priniesť výrazný úspech. Za veľmi dôležité považujeme sústreďiť pozornosť na základné preventívne opatrenia ako zamedzenie znečisťovania detských ihrísk, pieskovísk a parkov výkalmi psov a mačiek. Veterinárni lekári v súčinnosti s orgánmi miest by mali v čo najkratšom čase vypracovať systém zberu a likvidácie psích excrementov v sídliskových aglomeráciách veľkomiest a kúpeľných miest. Problém vidíme o to vyšší, že na našich sídliskách hustota psích excrementov dosahuje približne 2 excrementy na 1 m², čo je len málo nižšia ako v európskych veľkomestách. V súčasnosti sa v niektorých západných európskych krajinách objavujú nešpecifické alergózne ochorenia postihujúce horné dýchacie cesty. Až 4,5 % populácie ľudí v Nemecku trpí nešpecifickými alergickými ochoreniami spôsobenými baktériami zo psieho trusu, ktoré po vyschnutí trusu sú roznášané spolu s čiastočkami prachu.

II. Toxoplazmóza. Obdobne aj pri tomto ochorení je možná kontaminácia pôdy, detských ihrísk a konečne aj potravín. Preto považujeme kontrolu frekvencie toxoplazmózy psov a mačiek za veľmi potrebnú. Pre interpretáciu uvádzame výsledok výskumu pražských kolegov, ktorí zistili sérologickým vyšetrením 7,65 % nosičov živých zárodkov toxoplazmózy u psov a 47,1 % nosičov u mačiek. Sme povinní informovať verejnosť, obzvlášť chovateľskú o reálnych spôsoboch šírenia infekcie a ochorenia človeka, aby sa v čo najlepšej miere podarilo prerušiť kolobeh pôvodcu.

Z infekčnej problematiky sú to okrem tradičnej problematiky besnoty a vírusových zoonóz malých zvierat hlavne:

I. Salmonelóza. Z epidemiologických i epizootologických prehľadov a skúseností zainteresovaných pracovníkov vyplýva, že salmonelózy ako aktuálna zoonóza nestrácajú ani v tejto dobe na význame, skôr naopak. Vedľa všeobecne známych a tradične sledovaných zdrojov infekcie ľudí predovšetkým v kontaminovaných potravinách, treba venovať zvýšenú pozornosť i ďalším potenciálnym zdrojom salmonelových infekcií človeka medzi domácimi zvieratami, ktoré žijú s človekom v úzkom kontakte. Aj tu sú to predovšetkým domáce mäsožravce, ktoré sa môžu nakaziť rovnako ako človek potravou a stať sa dočasnými vylučovateľmi a šíriteľmi salmonelových ochorení.

II. Chlamydiózy. V posledných 10-20 rokoch vyvolali zvýšenú pozornosť lekárov chlamýdie, skupina, ktorá patrí k najrozšírenejším mikroorganizmom v prírode. Podrobný výskum chlamýdií sa začal pomerne nedávno. Ich prítomnosť sa zisťuje pri všetkých živočíšnych druhoch a sú rozšírené po celej zemeguli. Ich význam sa objavil pri pohlavne prenosných infekciách a chorobách dýchacích orgánov u ľudí. Zatiaľ čo *Chlamydia trachomatis* a *Chlamydia pneumoniae* sú ľudské patogény, *Chlamydia psittaci* a nedávno objavená *Chlamydia pecorum* spôsobujú ochorenia domácich zvierat, vtákov, nižších živočíchov a bezstavovcov. Toto delenie je iba relatívne, pretože *Chlamydia psittaci* spôsobuje ochorenie aj u ľudí a naopak, humánny patogén *Chlamydia trachomatis* bola preukázaná v spojivkovom vaku dobytky, v ejakuláte býkov a v pľúcnom tkanive holubov (Čisláková a kol., 1999 a iní).

III. Dermatomykózy. V našich epidemiologických prehľadoch chýbajú konkrétne dôkazy o podiele dermatofytov z malých zvierat na dermatomykózach ľudí na jednej strane a v epizootologických prehľadoch na druhej strane (Baranová, 1999). Tieto ochorenia psa a mačky sú zachytené iba v ojedinelých prípadoch, takže chýba predstava o skutočnej situácii v našich podmienkach. Vyžaduje si ovšem úzku spoluprácu humánných a veterinárnych lekárov.

Významné miesto v opatreniach proti zoonózam by mal v mestách zaujímať podiel na odchyte túlavých psov a mačiek. (Komárek, Wurst, 1989) Z nášho odborného pohľadu by sa každý veterinárny pracovník mal zasadiť, aby väčšie mesto bolo vybavené miestom pre karanténizáciu týchto zvierat, kde je len samozrejme, že všetky takto odchytené zvieratá sú pod odborným veterinárnym dozorom. Podobne by boli karanténované zvieratá, ktoré poranili človeka a ich majiteľ nemôže vlastnými prostriedkami bezpečne zaistiť ich oddelené uzavretie počas predpísanej doby.

V rámci spolužitia človeka a zvierat v mestách sa musíme zaoberať aj zdokonalením organizovanej siete predaja krmiva pre jednotlivé druhy zvierat. V mnohých prípadoch je to rozhodujúci činiteľ pre normálnu koexistenciu, pre dodržiavanie hygienických požiadaviek a v nemalej miere aj pre ekológiu mesta.

K modernému mestu neoddeliteľne patrí aj útulok pre zvieratá, kde by majitelia malých zvierat mali príležitosť na určitú dobu pri dovolenkách, pri ochorení a pod. ponechať bezstarostne svojich miláčikov.

Nárast počtu chovaných a držaných zvierat v našich mestách zďaleka nekončí, skôr naopak, začína. Práve preto má tento článok zvýšiť záujem veterinárnych lekárov, ako aj kompetentných orgánov o danú problematiku. Z etického pohľadu by to mal byť hlavne vete-

rinárny lekár, ktorý okrem zabezpečenia pravidelnej veterinárnej starostlivosti a prevencie koná v súlade s uvedenou problematikou. Okrem toho by mal pomôcť pri rozhodnutí ako zvieratá chovať, svojou radou zvažovať výber druhu zvieratá, plemena, hmotnosti atď. Doporučiť zhodnotenie podmienok chovu a držania malých zvierat v meste a povinnosti s tým spojené tak, aby spolužitie ľudí a zvierat v mestách sa stalo príjemnou stránkou nášho života.

Určujúcim cieľom je podieľať sa odbornou kvalitnou činnosťou a v súčinnosti všetkých kompetentných orgánov na ochrane zdravia zvierat a cez zdravé zvieratá na ochrane zdravia občanov.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

pes, chorobnosť, prenosné choroby, riziká, koexistencia, prevencia,

LITERATÚRA

Baranová,Z.: Tinea capitis u detí vyvolaná zoofilnými druhmi dermatofytov. VII.Epidemiologické dni, Košice, 1999

Čisláková,L., Jančulová,V., Kohútová V., Kožárová,M.: Surveillance zoonóz SR, ŠVS SR, Bratislava, 1999

Komárek,J., Wurst,Z.: Dermatofyta klinicky zdravých psu a koček, Vet.Med.,34,1989,1, s.59-63

Kozák M., Šály,J., Škardová,I., Kušev,I., Weissová,T., Baranová,D., Páleníková,L.,Máček, D., Stratilová,M.: Vnútorné choroby psov a mačiek, M+M Prešov, 1998

Svobodová,V., Svoboda,M.: Klinická parazitologie psa a kočky, Brno, 1995

Adresa autorov:

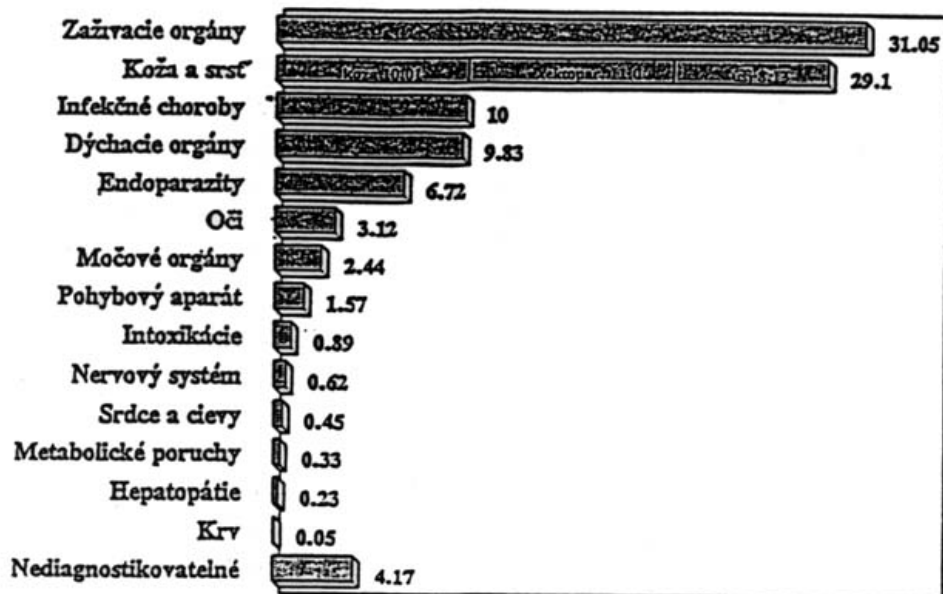
Univerzita veterinárskeho lekárstva

Komenského 73

041 81 Košice

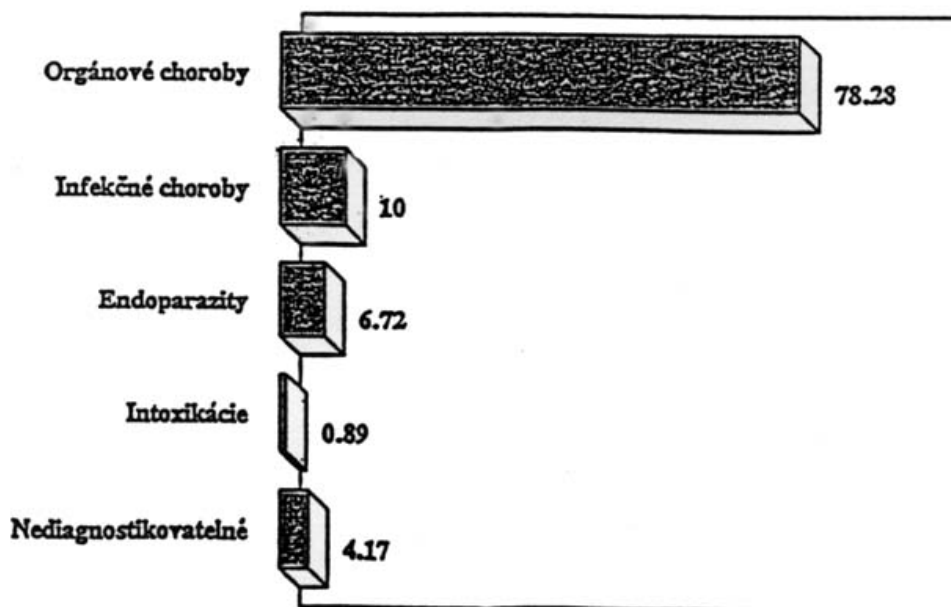
Graf 1

Grafické znázornenie výskytu ochorení
u psov podľa orgánových systémov
(vyjadrené v %)

Graf 2

Etiotropný činiteľ
(vyjadrené v %)

Graf 3

**Sezónnosť kožných ochorení
(vyjadrené v %)**

